

MCU Khonkaen Campus
30th ANNIVERSARY

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
๓๐ หมู่ ๑ ต.โคกสี อ.เมือง จ.ขอนแก่น ๔๐๐๐๐ โทร.๐-๔๓๒๘-๓๕๔๖-๗
www.mcukk.com

NIC 2016 The 3rd National
and the 1st International Conferences 2016

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon kaen Campus
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น

NIC 2016

The 3rd National and the 1st International Conferences 2016

"Integration of Buddhism with research to develop a sustainable society"

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ 3
และระดับนานาชาติ ครั้งที่ 1
“พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน”

หน่วยงานเจ้าภาพร่วม Co-Hosts

28 March 2016

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon kaen Campus

การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ระดับนานาชาติครั้งที่ ๑
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
เรื่อง “พุทธบูรณาการกับการวิจัยเพื่อพัฒนาสังคมให้ยั่งยืน”
ร่วมกับ

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.)

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

และสถาบันเครือข่ายอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน

ที่ปรึกษา : พระโสภณพัฒนบัณฑิต, ดร. รองอธิการบดีวิทยาเขตขอนแก่น
พระครูปริยัติธรรมวงศ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายบริหาร
อาจารย์จีระ ศรีเสนา ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการทั่วไป
อาจารย์พลเผ่า เพ็งวิภาศ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
อาจารย์บุญมา ทวิภักดิ์ ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระครูภาวนาโพธิคุณ, ดร. ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์ขอนแก่น
ดร.วิทยา ทองดี ผู้อำนวยการสำนักงานวิทยาเขต

บรรณาธิการ : รศ.ดร.เอกฉัตร จารุเมธีชน ผู้ช่วยอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

กองบรรณาธิการ : พระครูปริยัติธรรมวงศ์, ดร. พระมหาสำราญ กมมสุทฺธ, ผศ.ดร.
พระมหาโยธิน โยธิโก, ผศ. พระมหาประกาศ อาภาโร
รศ.ดร.โสวิทย์ บำรุงภักดิ์ ผศ.ดร.สุวิน ทองปั้น ผศ.ดร.ชาญชัย ฮวดศรี
ดร.นาคพล เกินชัย ดร.สุรพล พรหมกุล ผศ.ดร.บุรินทร์ ภูสกุล
ดร.นิรัช เรืองแสน ผศ.ดร.จรัส ลีกา อาจารย์นิเทศ สนั่นนารี
อาจารย์ชยันต์ บุญพิโย ดร.ปัญญา คล้ายเดช ดร.ธวัชรัตน์ แดงหาญ
อาจารย์ณกนก เมืองโคตร คุณสาริกา ไสวงาม
คุณจารุวรรณ ประวันเน

ศิลปะและรูปเล่ม : พระครูปริยัติธรรมวงศ์, ดร.สุรพล พรหมกุล

คอมพิวเตอร์ดีไซน์ : นายวัชรพงษ์ ผาปจันดา และ พระมหาสุรินทร์ ปสิทธิเมธี

พิมพ์เมื่อ : มีนาคม ๒๕๕๙

จำนวนพิมพ์ : ๑,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-300-210-5

จัดพิมพ์ในงาน : การประชุมวิชาการระดับชาติ ครั้งที่ ๓ ระดับนานาชาติครั้งที่ ๑
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตขอนแก่น
วันที่ ๒๘ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๙

พิมพ์ที่ : หจก.โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา ๒๓๒/๑๙๙ ถนนศรีจันทร์
ตำบลในเมือง อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น ๔๐๐๐๐
โทร ๐๔๓-๓๒๘-๖๘๙-๙๑ โทรสาร ๐๔๓-๓๒๘-๖๙๒
Email: klungpress@hotmail.com

➢ กฤษ โยทุม	๓๓๔
➢ ไผวรรณ ปุริมาตฺร	๓๔๓
➢ พระมหาอุดร ธมมปญโญ	๓๕๗
➢ พระครูปริยัติวิธานเมธี	๓๗๐
➢ พระมหาไถยน้อย ญาณเมธี	๓๗๙
➢ วันทณีย์ พรรณศรี	๓๘๗
➢ บุญชัย อาทิตยตั้ง	๓๙๗
➢ พระวินัยธรนรินทร์ จันทสโร (วรรณ)	๔๐๖
➢ อภิวัฒน์ พุทธร	๔๑๓
➢ ดร.ณัฐกร ปังละอ	๔๒๐
➢ พระครูปลัดปริชา จิรนาโค (บัวผัด)	๔๒๒
➢ เสริมศักดิ์ สุขสุขะโน	๔๔๕
➢ พระมหาสมมาส ชุตินฺโต	๔๖๐
➢ พระครูสุตถาภรณ์พิสุทธิ	๔๗๔
➢ เสนีย์ สรรพโส, พระมหาสนอง ปจฺโจปการี, ผศ.ดร.	๔๘๘
➢ ชาลี ชื่นรัมย์	๕๐๓
➢ เสือ สัชชานนท์	๕๑๒
➢ ณัฐสันต์ นันทวัฒน์	๕๒๔
➢ พระครูปัญญาสุธรรมนิเทศ	๕๓๒
➢ พระปลัดสุระ ญาณธโร	๕๔๒
➢ พระมหาศุภกิจ สุภกิจโจ (ภักดีแสน), ดร.	๕๕๕
➢ เอกมงคล เพ็ชรวงษ์	๕๖๙
➢ ปณณวิชัย แสงหล้า	๕๘๐
➢ พระมหานพวิทย์ ขนติโสภณ (นาเมือง), ดร.	๕๙๔
➢ Assoc.Prof. Wichian Chabootbuntharik, Dr. Ratch Sinthugoot	๖๐๔
➢ สมุทรา สงวนสิน	๖๑๙
➢ ดร.ทิพย์วิวัฒน์ ไสชาติ	๖๒๘
➢ พระครูภาวนาวิจิตรคุณ, ดร.	๖๔๔
➢ พระครูวรเจตยาภิรักษ์	๖๕๓
➢ พ.ต.ท.ชุมพล เฟื่องศิริ	๖๖๑
➢ พระครูโอสถกัลยาณธรรม, ดร.	๖๗๖
➢ พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี	๖๘๖
➢ พระมหาสังคม ขยมนนโท	๖๙๖
➢ พระมหาสุเมธ ติติกโร	๗๐๙
➢ พระมหาแสงมะณี รูปสะอาด	๗๒๐
➢ พล.ต.ดร.ณัฐ สวาสศิริรัตน์	๗๓๐
➢ ประภากร ประกัน	๗๔๔

➤ พระครูปลัดไพฑูริย์ ธรรมวิมล	๗๕๗
➤ พระครูพิศาลโพธิธรรม	๗๖๔
➤ พระครูวรดิษฐ์ธรรมารักษ์	๗๗๖
➤ พระครูโพธิธรรมานุสาสน์	๗๙๐
➤ พระครูวรวิจิตรสุนทร	๘๐๓
ภาคผนวก	๘๒๐

คำสั่ง แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานการประชุมวิชาการฯ

คำสั่ง แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรองบทความวิชาการ (Peer Review)

แง่มุมแห่งชีวิต มุมมองเชิงบุคลาธิษฐานสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมยุคโลกาภิวัตน์ :
**Beauty of Life :Personification Attitudes to the Change
of Behavior in Globalization**

พระมหาวิฑูรย์ สิทธิเมธี

บทคัดย่อ

บทความนี้ ผู้เขียนเรียบเรียงขึ้นจากการศึกษาค้นคว้าเอกสารต่าง ๆ ภายใต้หัวข้อเรื่อง “แง่มุมแห่งชีวิต : มุมมองเชิงบุคลาธิษฐานสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมยุคโลกาภิวัตน์” เพื่อวัตถุประสงค์ดังนี้ (๑) ความงามคืออะไร (๒) ชีวิตที่งดงามต้องประกอบด้วยอะไร และ (๓) แนวปฏิบัติสู่แง่มุมแห่งชีวิตมีวิธีการอย่างไร ซึ่งจากการศึกษาค้นคว้าทำให้ได้ข้อสรุปบางประเด็นที่เพิ่มเติมให้เกิดความสมบูรณ์แห่งชีวิตที่งดงามอย่างเปี่ยมด้วยคุณค่าความหมาย โดยการที่ชีวิตของมนุษย์จะเกิดความเจริญงอกงามและดำเนินไปได้อย่างมีความสุขที่ยั่งยืนนั้น เจ้าของชีวิตต้องมีความมุ่งมั่นขวนขวายที่สร้างองค์ประกอบทางดีงามทุกมิติไว้เป็นทุนชีวิตของตนเองก่อนใครอื่นอย่างมีแบบแผน มองสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างเข้าใจจริง ถูกต้อง และเป็นธรรม ดังที่พระสารีบุตรเถระให้แง่คิดแก่สามเณรน้อยรูปหนึ่งด้วยอุปมาอุปไมยง่าย ๆ ไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า ขาวนาไข่น้ำเข้านา ข่างครตัดลูกศร ข่างไม้ฉากไม้ บัณชิตฝึกตน เป็นคำพูดง่าย ๆ แต่ลึกซึ้ง ทำให้สามเณรน้อยนำเอาไปคิดเปรียบเทียบว่า ขาวนา ข่างคร ข่างไม้ ยังสามารถดัดแปลงสิ่งที่ไม่ดีชีวิตให้เป็นประโยชน์ได้ โฉนบบัณชิตจะฝึกตนให้สำเร็จประโยชน์เช่นนั้นไม่ได้เล่า เมื่อได้ข้อเปรียบเทียบเช่นนี้ จึงได้ฝึกฝนตนจนบรรลุพระอรหันต์ แ่งคิดเพียงนี้ ทำให้สามเณรน้อยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิด ข้ามพ้นสังสารวัฏไปได้ด้วยบารมีธรรมที่ตนอบรมสั่งสมมาอย่างเต็มเปี่ยม อีกทั้งได้พระเถระ เป็นกัลยาณมิตรชี้ทิศทางสว่างให้ชีวิตของสามเณรน้อยนั้น ผู้ปรารถนาชีวิตที่ประเสริฐสูงสุดดีงาม ก็ไม่เหลือวิสัยที่สามเณรน้อยจะทำได้ดูเดียวกัน ทั้งนี้ต้องย้อนกลับมาพิจารณาமிตรอบ ๆ ตัวของเราเสียก่อนว่า ในแง่ของการที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วใช้ชีวิตประจำวันบนโลกใบนี้ ผ่านพบสภาพอุปสรรคมานับประการ เราประเมินคุณค่าคุณภาพการใช้ชีวิตได้ดีเพียงใด ในแง่ของการอบรมสั่งสมบุญกุศลความดีบารมี ตามแบบอย่างรอยทางปฏิบัติของปูชนียบุคคล กัลยาณชน หรือ อริยชนนั้น ถึงเวลาสุกงอมเพียงพอเท่ากับที่ทานเหล่านั้นสร้างสมเพิ่มพูนไว้จนบรรลุเป้าหมายแล้วหรือยัง แ่งคิดเพียงนี้ หากรู้ตัวตนของเราดีก็ช่วยสร้างมุมมองชีวิตของผู้คนให้เกิดความดีงามตามมาเป็นส่วนสำคัญของ “แง่มุมแห่งชีวิต” ได้ในที่สุด ส่งผลต่อการนำไปเผยแพร่ประโยชน์เกิดความสุขความเจริญอย่างกว้างขวางต่อไป

Abstract

This article was written from studying and searching some other related documents under the headlines “Beauty of Life: Personification Attitudes to the Change of Behavior in Globalization” with the objectives to study the meanings of (1) What does the Life Beauty means?; (2) What does the beautiful life contain?; and (3) What are the procedures leading to the Beauty of Life?. From the study, some findings are met to fulfill the perfect life with value and meanings. It is the fact that human life can be led to everlasting happiness, the owner of the life has to have determination to create goodness composition in every dimension. The goodness is the life capital and

life must be proceeded with tradition and custom. The owner must lead life with correct understanding and fairness like the comparative Teaching given to a young novice by Phra Sariputta. "A farmer has a duty to diverse water into their rice paddy. An arrow maker has a duty to make an arrow. A carpenter has a duty to whittle a timber. A pandit has a duty to study." These words are just simple but meaningful. The young novice could then get some ideas thinking that the farmer, the arrow maker, a carpenter can apply inanimate things to be useful things. Then why can't a pandit practice himself to be valuable. When this comparative Teaching was understood, then the novice could practice himself and study to be a Buddhist Saint. This Teaching could then made the novice out of the Birth and Death Circle and Dhamma which was studied seriously by the novice made him be a valuable Buddhist. Moreover, the novice was also taught by a Senior Buddhist and gave him the lightened way of life. He was the one who wished to have the Beauty of Life and to be without ordinary person. When all dimensions around us are considered, we were born on earth and lead our daily lives normally through difficulties and hardship. How valuable in ourselves are estimated by ourselves? When we answer this questions in the aspect of venerable person, beautiful person or noble person, some of the goodness to make our aims of lives are collected adequately or not. This point of view will make us consider the beauty of your life and when this has been reviewed repeatedly, your life will be led to happiness finally.

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization Trend) ในศตวรรษที่ ๒๑ เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วมาก ความเป็นจริง บางครั้งอาจไม่เป็นไปตามที่เข้าใจ สิ่งที่ปรากฏ บางคราวก็ไม่เป็นอย่างที่เห็น และบางที สิ่งที่เราสาระ อาจกลับกลายเป็นเรื่องราวสำคัญระดับชีวิตก็ได้ แต่มนุษย์ก็จำต้องใช้ชีวิตอยู่ท่ามกลางความแปรเปลี่ยนวนเวียนนี้ เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่รู้ ๆ กันว่าไม่อาจอยู่อย่างเดียวดายได้ ทุกชีวิตต้องมีความเคารพในชีวิตของสิ่งอื่นโดยไม่ทำลายล้างชีวิตซึ่งกันและกัน หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือไม่เบียดเบียนกัน เพราะการเบียดเบียนทำลายชีวิตกัน ย่อมทำให้ประสบในสิ่งที่ไม่ดี หรือได้รับผลที่ชั่ว แต่หากปฏิบัติในสิ่งที่ตรงกันข้าม ก็จะมีประสบผลในด้านที่ดีงามเช่นกัน^๑ การเข้ามาของโลกสมัยใหม่ ยิ่งทำให้วิถีชีวิตของคนในสังคมแบบเดิม ๆ เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง ทั้งในแง่ของการอยู่รอดและในเชิงอารมณ์ เพื่อสนองตอบต่อความต้องการดั้งเดิม มนุษย์จึงต้องรวบรวมสติสัมปชัญญะ เฝ้าแสวงหาแนวทางในการดำรงชีวิตอันประเสริฐล้ำค่ายิ่งของตน ให้ก้าวทันกระแสและเตรียมว่ยทวนท่าทายความเปลี่ยนแปลงนั้น ๆ อย่างไม่หลงปล่อยชีวิตให้โลกเสมือนจริงในยุคโลกาภิวัตน์นี้ครอบงำ ชักจูง หรือพัดพาไปอย่างไร้ทิศทางให้ได้ อย่างมั่นคง

^๑ประเวศ อินทองปาน, พระพุทธศาสนากับสิ่งแวดล้อม. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, ๒๕๕๙, หน้า ๑๙๖.

แง่มุมแห่งชีวิต

แง่มุมแห่งชีวิต คือ แนวทางจัดสรรชีวิตให้เกิดคุณค่าความหมายตามกรอบวิถีแห่งความดี ความงาม ความถูกต้อง ดำเนินไปสะดวกราบรื่นไร้สิ่งขัดข้องหมองใจ ใช้ชีวิตให้เกิดคุณประโยชน์ พัฒนาอย่างมีคุณภาพ ประกอบด้วยคุณธรรม ปรากฏการณ์ในวิถีชีวิตดังกล่าวเป็นเพียงส่วนเสี้ยวหนึ่งที่มนุษย์ต้องเรียนรู้พัฒนานำมาปฏิบัติให้เกิดกับชีวิต จึงเป็นอีกหนึ่งแง่มุมที่จะสามารถสร้างสรรค์ชีวิตให้ประเสริฐ เกิดความดี ความงามได้อย่างแท้จริง ในบทความนี้ ผู้เขียนมุ่งที่จะสื่อให้เห็นถึงบุคคลต้นแบบ นำปฏิบัติทางแกัด มุมมอง กระทั่งข้อผิดพลาดในการใช้ชีวิตของบุคคลต้นแบบนั้นมาศึกษา เพื่อเป็นแนวทางฝึกฝน พัฒนาวีถีชีวิตของตนเองให้บรรเทาพ้นจากทุกข์ทั้งมวลที่เกิดดับสลับกันไปทุกขณะในโลกแห่งสามัญวิสัย ส่วนจะพัฒนาสูงสุดไปสู่ระดับโลกพ้นสามัญวิสัยได้หรือไม่ั้น หากพื้นฐานชีวิตของผู้คนติดเนื่องอยู่กับ กระแสแห่งความดี ความงาม ความถูกต้องเพียงแง่มุมใดแง่มุมหนึ่ง ชีวิตของผู้คนย่อมสามารถผ่านเข้าสู่มิติแห่งอริยะคือมรรคผลนิพพานได้

แท้จริง การดำเนินชีวิตของมนุษย์บางครั้งปรากฏเป็นทุกข์ บางขณะปรากฏเป็นสุข ในแง่ที่ความสุขปรากฏขึ้น ก็ควรต้องมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งมาเตือนไม่ให้เพลิดเพลินหลงใหลจนปล่อยชีวิตลอยตามกระแสจนเกินไป เพราะสิ่งที่เป็นปฏิปักษ์ต่อความสุขยังคอยจ้องไล่บดขยี้ความสุขนั้นให้แหลกเป็นผุยผงอยู่ทุกขณะ เช่นเดียวกัน ในแง่ที่ความทุกข์ปรากฏส่งสัญญาณเข้ามาแผ้วถั่วแทรกซ้อนอยู่ในวิถีชีวิต ก็จำต้องสร้างสติว่าปัญญามากุมไว้เพื่อพิจารณาส่องทางที่จะบรรเทาผ่อนปรนความทุกข์นั้นให้จางคลายไป หากุสโลบายสร้างกำลังใจในการบุกฝ่าวิกฤตินั้นอย่างชาญฉลาด คราวใดที่ถูกทุกข์ถาโถมเข้ามาในชีวิต ให้กำชับตนเองว่า ถึงเวลาฝึกความเข้มแข็งของจิตแล้ว ประคองกายใช้เป็นฐานที่มั่นร่วมกับจิตไม่ให้เกิดอาการคลุ้มคลั่งกระวนกระวายจนเกินเหตุ เพราะมิใช่มีแต่เราที่ประสบเคราะห์กรรมนี้ สัตว์โลกทั้งมวลจะต้องได้เผชิญชะตากรรมเหมือนอย่างที่เราเจอ และก่อนที่ความทุกข์จะเวียนมาเล่นงานเรา คนอื่นที่เจอ ก่อน ทำไมเขาจึงผ่านจุดนั้นมาได้

ด้วยปรารถนาให้ทุกชีวิตได้เสพสัมผัสต่อความสุขความเจริญอันดีงาม และด้วยตระหนักถึงความสำคัญยิ่งในชีวิตของมวลมนุษย์ ผู้เขียนจึงอยากจะสะท้อนเรื่องราวอิงหลักธรรมในอรรถกถาธรรมบท ซึ่งถือเป็นดัง “ปิยมิตร” ผู้ซื่อสัตย์คอยชี้ทางชีวิตสู่ความดีงาม และคอยป้องกันอันตรายที่จะเกิดขึ้น คำสอนในอรรถกถาธรรมบทมีคุณค่า ประกอบด้วยสาระธรรม ให้ความสนุกสนานชวนติดตาม และเหมาะสมกับคนทุกเพศทุกวัยทุกเชื้อชาติศาสนา ดังนั้น อรรถกถาธรรมบทจึงได้ชื่อว่าเป็น “วรรณคดีโลก” (World Literature) สำนวนอุปมาในอรรถกถาธรรมบทก็ไพเราะจับใจ ง่ายแก่การจดจำ ชัดเจน แจ่มแจ้ง ให้ภาพพจน์สมเหตุสมผล และสามารถนำไปประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ อีกทั้งยังเป็นแหล่งประมวลหลักธรรมที่มีเนื้อหาลึกซึ้งให้แก่มุมมองแห่งชีวิตได้อย่างดี ที่พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนไว้ในสมัยพุทธกาล อีกทั้งอรรถกถาธรรมบทยังเป็นปกรณ์ที่พระพุทธโฆษาจารย์รจนาไว้ในคราวเดินทางไปแปลและแต่งอรรถกถาที่มหาวิหาร เมืองอนูราชปุระเกาะลังกา ประมาณ พ.ศ. ๙๖๓ รจนาขึ้นโดยมีนิทานประกอบ เพื่ออธิบายบทแห่งพระธรรม ๔๒๓ คาถา ในขุททกนิกาย พระสูตรตันตปิฎก เล่มที่ ๒๕ ที่แต่งอธิบายในอรรถกถาธรรมบททั้งหมด ๓๐๒ เรื่อง แต่ละเรื่องประกอบด้วยหลักธรรม คติธรรม แกัด มุมมอง และสาระประโยชน์มากมาย เป็นข้อความที่เรียบเรียงเพื่ออธิบายพุทธภาษิตของพระพุทธเจ้าไว้สั้นๆ^๒ ซึ่งมีความไพเราะ คมคาย ลึกซึ้ง เหมาะแก่การศึกษาเรียนรู้พัฒนาตนเอง และแก้ปัญหาสังคมได้อีกด้วย โดยมีนักวิชาการมีความเชื่อว่า คัมภีร์ธรรมบทได้รับการสืบทอดมาตั้งแต่ครั้งพุทธกาล พระพุทธเจ้าตรัสไว้ด้วย

^๒พระมหาสังเวย ธมฺมเนตติโก, แต่งตามธรรมบท, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ประติพัทธ์, ๒๕๓๕), หน้า ๒๐.

พระองค์เอง” ทั้งยังได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีความสมบูรณ์พร้อมทั้งอรรถและรสอย่างน้อย ๓ ประการ คือ ๑. สาระทางธรรมที่สั้น เรียบง่าย ชัดเจน ลึกซึ้ง สะท้อนหลักพุทธธรรมที่แท้ ช่วยให้จดจำได้ง่าย และสามารถนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้ ๒. แม้ข้อธรรมสั้น เรียบง่าย แต่ทว่าลึกซึ้งถึงแก่นพุทธธรรม ได้นำมาจัดรวมเป็นหมวดหมู่อย่างเหมาะสม ทำให้ผู้สนใจสามารถเลือกอ่านได้ตามความต้องการ ๓. วิธีการสอนธรรมที่เด่นที่สุด คือ การใช้บทอุปมาอุปไมยอย่างคมคายชัดเจน เพื่อเป็นแบบอย่างแนวทางในการสร้างสรรค์พัฒนาชีวิตให้เกิดคุณค่าความดีงาม ต่อไป

ความงาม คือ อะไร ?

อาจกล่าวได้ว่า ความงามของชีวิตมนุษย์เป็นความดีที่มีอยู่แล้วโดยธรรมชาติ มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่งามเหนือธรรมชาติต่อไปอีก เพื่อให้จิตใจสัมผัสเสพคุ้นกับความดีนั้น แล้วนำมาเป็นแนวทางให้ชีวิตสามารถแหวกว่ายข้ามทะเลแห่งสังสารวัฏไปสู่ความดีงามอันสูงสุด ความดีเป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก ถ้าเราเรียนรู้วิธีทำความดีและรู้จักจุดความพอดีว่าอยู่ที่ใด “คนดี ทำความดีได้ง่าย ทำชั่วได้ยาก ส่วนคนชั่วทำความชั่วได้ง่าย ทำดีได้ยาก” (พระพุทธพจน์) ถ้าเราเดินอยู่บนเส้นทางแห่งความดีอยู่เสมอ ด้วยจิตใจที่มั่นคงว่าจะไม่ทิ้งความดีแล้ว ชีวิตของเราราบรื่นผาสุกตามสมควรแก่กำลังแห่งความดีที่จะอำนวยให้^๕

มี สะดวกสบาย มีความสุข มนุษย์โดยส่วนมากนั้นต่างวาดฝันชีวิตของตนเองให้ได้กินดีอยู่ดี แต่สิ่งที่วาดฝันไว้ก็มีได้เป็นไปตั้งใจหวังจะทุกอย่าง และอะไรต่อมิอะไรอีกมากมาย มีศักดิ์ศรี เกียรติยศมนุษย์เราก็กะนั้นยังไม่ลดละความพยายาม เพื่อแสวงหาไขว่คว้า แนวทางในการถักทอหรือสานฝันให้ชีวิตได้สมหวัง ทั้ง ๆ ที่บางสิ่งบางอย่างก็รู้ว่าเป็นไปไม่ได้ยาก ผู้เขียนมีทรรศนะคิดว่า หากเจ้าของชีวิตยอมรับและเชื่อมั่นในหลักการและกระบวนวิธีทางพระพุทธศาสนา พร้อมกับจะต้องไม่เกิดความวิตกว่าพุทธธรรมนั้นอยู่สูงเกินกว่าจะนำมาคลุกเคล้ากับชีวิตหรือเกลือกกลั้วกับสังคม เสมือนดั่งยาแก้โรคแต่ละชนิด เมื่อเวลาโรครุมเร้า บุคคลไม่รู้จักนำยามารับประทาน ยาก็คงเป็นได้แค่เพียงยา มีอาจแก้โรคนั้น ๆ ได้ พุทธธรรมก็เฉกเช่นเดียวกัน ถ้าไม่มีการเลือกใช้ให้ถูกกับโรคคือปัญหาต่าง ๆ แล้ว ก็ไม่มีประโยชน์อันใด ฉะนั้นพุทธธรรมจึงจัดเป็นแนวทางหรือจุดร่วมที่สำคัญในการหล่อเลี้ยงให้ชีวิตได้โลดแล่นตามเส้นทางฝันอันงดงามอย่างมีความสุขได้

การจุดประกายชีวิตให้เกิดมุมมองรอบด้านจากจุดเล็ก ๆ ที่ผู้คนมองข้าม ในยามเสพสุขและยามเสวยทุกข์ ย่อมถ่ายทอดหรือบันทาลความสุขแก่ชีวิตได้ เมื่อความสุขเช่นนี้ซึมลึกสู่กระแสชีวิตแล้ว ก็แสดงว่าชีวิตได้สัมผัสรับกับความงามอย่างชัดเจน งามในแง่ที่เสริมคุณค่าหรือความหมายในการดำเนินชีวิตบนบาทวิถีเชิงคุณภาพอย่างชัดเจน สามารถสร้างสิ่งถ่วงดุลให้กับชีวิตได้

ชีวิตที่งดงามต้องประกอบด้วยอะไร ?

ชีวิตมีความสำคัญเป็นที่สุดเหนือสิ่งอื่นใด ทุกอย่างจะยังมีความหมายก็ต่อเมื่อยังมีชีวิต เพราะหากไร้ชีวิตเสียอย่างเดียว ทุกอย่างก็ไร้ความหมาย ดังนั้น ทุกชีวิตจึงต่างต้องดิ้นรนพยายามร่ำไปเพื่อรักษาชีวิตไว้ให้อยู่รอดยืนยาวที่สุด ให้ปลอดภัยที่สุด และให้สุขสบายที่สุด อย่างเช่น ตากแดดก็ทน

^๕ S. Radhakrishnan ed, *The Dhammapada*, (Delli : Oxford University, Press, 1996), p. 2.

^๔ สุภาพรณบงช้าง, *ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา*, (กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖), หน้า ๘๐-๘๒.

^๕ วุฒิน อินทสระ. *ธรรมบททางแห่งความดี*. พิมพ์ครั้งที่ ๘ (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ธรรมดา, ๒๕๕๕), หน้า ๕๓.

ไม่ได้ ต้องเข้าร่วมเพราะกลัวเจ็บป่วย ตากฝนก็รับหาที่หลบฝน ร้อนนักรก็ต้องหาพัดลมมาเป่า หนาวก็ต้องหาผ้าห่ม ทำงานเหนื่อยก็ต้องหยุดพัก หิวกระหายก็ต้องหาอาหารและน้ำมาบริโภคมามาก เมื่อเจ็บไข้ก็รับรักษา ที่ไหนมีอันตรายก็ไม่กล้าเข้าไป หรือแม้แต่เวลาเครียดก็ต้องหาที่พักผ่อนหย่อนใจ เหล่านี้เป็นต้น ก็ด้วยหมายมุ่งจะรักษาชีวิตของตนเอง ยิ่งไปกว่านั้นยังปรารถนาให้มีชีวิตยืนยาวอีกด้วย หลังจากตายไปแล้วก็ยังขอให้ไปเกิดในสวรรค์และนิพพาน เพื่อให้ชีวิตมีความสุขยิ่ง ๆ ขึ้นไป จนมีความสุขถึงที่สุดชั่ววินาที เพราะฉะนั้น ชีวิตจึงมีคุณค่าที่น่าหวงแหนและประเสริฐล้ำค่ายิ่งเหนือสิ่งทั้งปวง นี้อาเป็นส่วนของคุณในส่วนของคุณชีวิตอื่นก็ดูจะเดียวกัน ดังนั้นใครที่ช่วยเหลือชีวิตของผู้อื่นจึงได้บุญมาก ในทำนองเดียวกัน ใครที่ทำลายชีวิตผู้อื่น บาปก็สนองคืนมากเช่นกัน

ชีวิตที่หลงเพลินเสพสุขตามกระแสโลกเกินสติงาม หาใช่ทางแห่งความสุขไม่ หนทางที่ถูกต้องอยู่ที่การฝึกหัดพยายามข่มจิตใจให้เป็นนายวัตถุ ไม่ใช่วัตถุเป็นนายจิตใจ การฝึกหัดพัฒนาจิตใจทำให้คนมีคุณธรรม คุณธรรมเท่านั้นที่เป็นคุณค่าของชีวิต ใครจะมีค่ามากหรือน้อยอยู่ที่คุณธรรม เพราะผู้ที่ไร้คุณธรรม แม้จะมีอายุสัก ๑๐๐ ปี ก็สู้มีชีวิตอยู่วันเดียวของคนที่มีคุณธรรมไม่ได้ คุณธรรมเท่านั้นที่จะเป็นหลักประกันความดีงามและความสุข ของมนุษย์ สังคม และโลก ตรงกันข้ามอธรรมก็เป็นเหตุแห่งความเสื่อม ความเดือดร้อน ของมนุษย์ สังคม และโลกเช่นเดียวกัน

ถ้ามนุษย์เข้าใจเรื่องไกลตัวออกไปทุกที ไม่พยายามเข้าใจเรื่องตนเอง ตนคืออะไร? มาจากไหน? จะไปไหน? อะไรเป็นคุณค่าความดีงามของตน? เมื่อเป็นเช่นนั้น มนุษย์ก็จะมีชีวิตอยู่เพื่อความสุขเพื่อผลประโยชน์ของตนกับพวกพ้อง การเบียดเบียนทำลายล้างกันจะหนักหน่วงยิ่งขึ้น โดยนัยตรงกันข้ามถ้ามนุษย์หันมาศึกษาให้เข้าใจอย่างแท้จริง ในเรื่องที่เป็นรากฐานแห่งความเจริญดีงาม และความสงบสุข นั่นคือเรื่องชีวิตของตนเองให้มากขึ้นแล้ว โลกก็จะสงบน่าอยู่น่าอาศัยมากกว่านี้

ทุกคนย่อมปรารถนาจะให้ชีวิตมีความสุขและยืนยาว ชีวิตย่อมมีค่าเหนือสิ่งใด แต่ชีวิตจะมีความสุขและยั่งยืนได้ก็เพราะเครื่องรองรับคือกายและใจ ซึ่งเป็นเสมือนเสาที่คอยค้ำยันความสุขและความมั่นคงของชีวิต กายและใจจะมั่นคงก็เพราะได้รับการบำรุงด้วยอาหารที่ดีและการพักผ่อนเพียงพอ กายและใจถึงแม้จะมีความสำคัญด้วยกัน แต่ใจนั้นสำคัญกว่า ศูนย์กลางการรับความสุขความทุกข์ก็คือใจ ถ้าใจได้รับการบำรุงด้วยอาหารที่ดีและการพักผ่อนพอเพียง ก็จะทำให้ใจมีสุขภาพดี การคิดในทางดี เช่น รำลึกถึงพระรัตนตรัย การแผ่เมตตา การศึกษาประพฤติธรรม เป็นต้น เป็นอาหารที่มีประโยชน์แก่จิตใจ การยอมรับความจริงของโลกธรรม ๘ อย่างปล่อยให้โลกธรรมเข้าครอบงำจิตใจหรือจริงจังให้มากนัก อย่างนี้เรียกว่าการพักผ่อนของจิตใจ ทำให้ใจไม่เสียการทรงตัว ถ้ารักษาใจได้อย่างเดียว ก็เท่ากับเปิดประตูรับความสุข ผู้ที่ยึดมั่นในคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ย่อมสามารถแสวงหาความสุขใจได้ และการหาความสุขก็ไม่จำเป็นต้องหาภายนอก แต่หาได้ที่จิตใจ เพราะความสุขก็อยู่ในท่ามกลางแห่งความทุกข์นั่นเอง ผู้ใดทำใจให้สงบและพิจารณาความจริง ย่อมจะหาความสุขได้แม้ในท่ามกลางแห่งความทุกข์ ชีวิตนี้มีค่ายิ่งและเป็นที่รักยิ่งที่ควรจะได้รับการเฝ้าทะนุถนอมเป็นอย่างดี

ความดีงามที่บุคคลสืบทอดด้วยจิตที่บริสุทธิ์ทั้งต่อตนเอง ผู้อื่นและสังคมนั้น ส่งผลโดยตรงต่อความสุขและความทุกข์ของมนุษย์ทุกคนด้วย ทั้งสามารถยกระดับชีวิตของตนเองให้สูงค่าสู่เป้าหมายที่สมบูรณ์แบบ จนบรรลุสู่ทางพ้นทุกข์ได้ ความทุกข์ของมวลมนุษย์ในศตวรรษที่ ๒๑ นี้ ส่วนสำคัญล้วนเกิดจากความเจริญก้าวหน้า ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และศาสนา ไม่ว่าจะเป็นความ

เจริญก้าวหน้าด้านไหน ๆ ต่างก็มุ่งเน้นไปที่ความเจริญทางด้านวัตถุมากกว่าความเจริญทางด้านจิตใจ^๖ ทำให้กระแสปัญหาต่าง ๆ เช่น ความเห็นแก่ตัว การแก่งแย่ง พหุติกรรมอันผิด ๆ เพี้ยน ๆ จากความเป็นมนุษย์ เป็นต้น ตามมาเป็นระลอก ๆ เมื่อรู้ไม่ทัน เข้าไม่ถึง แก่ไม่ถูกจุด หรือปล่อยให้ทับถมกันจนจับต้นชนปลายไม่ถูกหรือกลายเป็นสนิมสังคมไปก็มาก ปรากฏการณ์เช่นนี้ ทำให้วิถีชีวิตของมนุษย์ส่วนมากต้องดำเนินอยู่ท่ามกลางกระแสแห่งวัตถุนิยมอย่างเสี่ยงไม่ได้คือจำต้องยอมรับโดยดุษณี แต่ด้วยสัจยชาติญาณในความเป็นมนุษย์ ทุกคนก็ต้องหาวิธีรับมือกับกระแสนั้น ๆ ให้ได้อย่างมีสติรู้เท่าทัน ดังนั้น การจะประกอบชีวิตในยุคสมัยนี้ให้เกิดปกติสุข จึงต้องอาศัยทั้งวัตถุ (รูปธรรม) และ จิตใจ (นามธรรม) ยึดโยงสัมพันธ์กันไปเพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกว่าชีวิตนี้ช่างเหวอเหวอนแสนทรมาน เป็นชนวนให้จิตถูกกิเลสฝ่ายต่ำครอบงำได้ง่าย แต่แม้ชีวิตจะถูกทุกข์ครอบงำสักปานใด ก็ต้องคอยประกอบชีวิตให้ได้สัมผัสกับมุมแห่งความสุข ถ่วงดุลแค่เพียงแห่งหนึ่งใดก็กลายเป็นชีวิตที่ไม่ใช่มีแต่ทุกข์ ยังคงมีสุขหลงเหลือต่อชีวิตให้มีโอกาสได้ลุกฟืนขึ้นสู่ต่อไป

แนวปฏิบัติสู่แห่งงามแห่งชีวิตมีวิธีการอย่างไร ?

แม้ในแง่ของความเป็นจริงที่ ทำให้ทุกชีวิตมีคุณค่าเท่าเทียมกัน การได้เกิดมาเป็นมนุษย์ค่าของชีวิตจะไม่เท่าเทียม ดำรงอยู่ร่วมกันก็ตาม เพราะผู้ที่สร้างชีวิตของตนให้เกิดคุณภาพ มีคุณค่าความดีงามสามารถสร้างประโยชน์ตนและสังคมได้มาก ย่อมมีคุณค่าชีวิตสูงกว่าผู้ที่สร้างความเดือดร้อนแก่ตนและสังคม แต่หลาย ๆ คนก็เข้าใจชีวิตที่ผิด ๆ บางคนปล่อยให้ชีวิตอันมีค่าเป็นไปตามยถากรรม หรือบางครั้งถึงกับกระทำในลักษณะประชดชีวิต มั่วสุมเสเพลติด ซึ่งเป็นการกระทำที่ซ้ำเติมชีวิตตนให้ลดค่าลง บางคนก็พยายามประกอบชีวิตให้เท่าเทียมคนอื่น แต่ก็ทำได้เพียงที่ศักยภาพของตนมี บางคนก็รังสรรค์ชีวิตของตนได้อย่างดีงาม เกิดประโยชน์ค้ำค้ำกับการที่ได้เกิดมาอย่างดียิ่ง ปรากฏการณ์ทั้งมวลล้วนสะท้อนให้เห็นภาพรวมของการดำเนินชีวิตของมนุษย์ว่า มีความจำเป็นที่จะต้องเกี่ยวข้องกับการฝึกฝนพัฒนาด้านในด้านต่าง ๆ อย่างมาก ทั้งในด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และปัญญา พร้อมกันนั้นต้องเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นบุคคล วัตถุ และธรรมชาติ คนอื่น สิ่งอื่น สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อคุณค่าความสุขความทุกข์ของเราอย่างปฏิเสธมิได้

ชีวิตที่ได้รับการพัฒนาทางด้านร่างกายให้มีรูปลักษณ์ที่สง่างามเหมาะสม ฉายพฤติกรรมที่งาม เย็น สงบ สำรวม เรียบร้อย ไม่เบียดเบียนใครอื่น ดำรงตนตามกรอบของศีลและธรรม ปรากฏการณ์ต่อไปย่อมส่งผ่านถึงสภาวะจิตที่ผ่องใสของบุคคลนั้น เมื่อจิตได้รับการพัฒนาให้เกิดความผ่องใส แ่มชื่น เบิกบาน ปกติสุข คล่องตัวจนเป็นจิตที่ควรแก่การงาน (กมมณีนัย) การดำเนินชีวิตของเขาก็จะมีสติสัมปชัญญะออกหน้า รู้จักควบคุมอารมณ์ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เป็นกระบวนการส่งผ่านสู่ความคิดที่เป็นระบบ ประกอบด้วยเหตุผล รู้จักใช้ปัญญาแยกแยะแก้ไขปัญหา ตลอดถึงเข้าใจและยอมรับความแปรเปลี่ยนของสรรพสิ่งตามสภาพแห่งโลกียปัญญา เมื่อฝึกฝนอบรมพัฒนาตนเองตามแนวทางที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสแนะนำไว้ ย่อมสามารถส่งผ่านโลกียปัญญานั้นให้เกิดความละเอียดลึกซึ้งถึงขั้นโลกุตตรปัญญาอันเป็นเป้าหมายแห่งการบรรลุมรรคผลเบื้องสูงได้เช่นเดียวกัน

เรื่องราวเชิงบุคลากริฐานที่นำมาสู่การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม

^๖พระมหาสิงห์ สวัสดิ์ผล, “การประเมินผลโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาจิตให้เกิดปัญญาและสันติสุข” , วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (พัฒนาศักดิ์), (สถาบันพัฒนาบริหารศาสตร์), ๒๕๔๒.

ปรากฏจากแหล่งต้นเดิมในอรรถกถาธิฐาน เรื่องราวเชิงบุคลาธิษฐานนี้เริ่มบท ซึ่งพระอรรถกถาจารย์ได้รจนาร้อยเรียงขึ้น โดยยกพระดำรัสของพระพุทธเจ้าที่ตรัสกับภิกษุบ้าง กับพระราชาบ้าง กับบุคลทุกชนชั้นตลอดถึงเทวดาทั้งหลาย ยกเรื่องราวต่าง ๆ มาเป็นอุทาหรณ์เทียบเคียง เป็นคำสนทนาระหว่างกันและกัน มีคำเปรียบเทียบ มีคำอุปมา มีคำที่มีโวหารลึกซึ้ง เป็นนิทานและบางเรื่องยังมีนิทานในอรรถกถาชาดกมาประกอบ เป็นเรื่องที่ทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจแตกฉานในธรรมะของพระพุทธเจ้า ทั้งราชาศัพท์ ขนบธรรมเนียมประเพณี ทำให้เห็นว่าเรื่องราวที่กล่าวมานี้มีหลักฐานอันมีมาแต่โบราณ ต่อไปนี้จะได้ยกเรื่องราวที่ปรากฏในอรรถกถาธรรมบทนั้น มาเป็นสื่อสะท้อนแง่คิดมุมมองการใช้ชีวิตให้เกิดคุณค่าความดีงาม ดังนี้

มนุษย์แม้จะยากจนเชื่องช้าสักปานใด หากฉลาดชวนชวยอย่างไม่ย่อท้อต่อโอกาสที่ผ่านเข้ามา ไม่อยู่อย่างฆ่าเวลา แต่อยู่ให้เวลามีค่า สำนึกรักคุณค่าในตัวตนอย่างภาคภูมิใจแล้ว ย่อมสามารถพลิกผันชีวิตให้เจริญก้าวหน้าได้อย่างไม่ไกลเกินหวัง ดังเรื่องราวของชายยากจนข้นแค้นผู้นี้

ครั้งอดีตกาลนานโพ้น มีเศรษฐีผู้หนึ่งชื่อจุลลกะ เป็นผู้มีความสามารถพยากรณ์ วันหนึ่งจุลลกเศรษฐีนั่งรถม้าผ่านมาเห็นหนูตายตัวหนึ่งอยู่บนถนน จึงทำนายว่า ถ้าใครมีปัญญาจะสามารถนำหนูตายตัวนี้ไปทำการค้าจนเป็นเศรษฐีได้

ชายหนุ่มยากจนคนหนึ่งได้ยินเข้า จึงนำหนูตายตัวนั้นไปขายให้ยายแก่คนหนึ่งเพื่อเป็นอาหารแมว ได้เงินมาเพียง ๑ กากณิกเท่านั้น วันรุ่งขึ้นเขาไปซื้อน้ำอ้อย เมื่อคนเก็บดอกไม้กลับจากป่า กำลังกระหน่ำน้ำผ่านมาได้ดื่ม คนเหล่านั้นก็ให้ดอกไม้คนละกำเป็นการตอบแทน วันต่อมา ชายหนุ่มก็ทำเช่นเดิมอีก เขาทำอยู่อย่างนี้ไม่นานก็รวบรวมทรัพย์ได้ถึง ๘ กหาปณะ ต่อมาวันหนึ่ง ฝนตกหนัก พายุพัดแรง ต้นไม้หักโค่นระเนระนาด ผู้รักษาพระราชอุทยานไม่รู้ว่าจะชนไม้ไปที่ไหนดี ชายหนุ่มจึงขึ้นอาสาทำความสะอาดอุทยาน โดยขอต้นไม้ กิ่งไม้เหล่านั้นเป็นของตอบแทน เขาเสนอขายไม้เหล่านั้นทำฟืน ก็ได้ทรัพย์เพิ่มอีก ๑๖ กหาปณะ

ไม่กี่วันต่อมา เขาได้ข่าวว่าวันรุ่งขึ้นจะมีพ่อค้านำม้ามาที่เมืองนี้ จึงเอ่ยปากขอหญ้าจากคนเกี่ยวหญ้าคนละฟ่อน เมื่อพ่อค้ามาหาซื้อหญ้าเลี้ยงม้าจากที่ใดไม่ได้เลย จึงต้องซื้อจากเขาเป็นเงินสูงถึง ๑,๐๐๐ กหาปณะ ไม่กี่วันต่อมา ก็มีเรือบรรทุกสินค้ามาถึงท่า เขาจึงรับหาเช่ารถม้าซึ่งมีบริวารมาด้วยอย่างโก้หรูขับไปที่ท่าเรือ แล้วมัดจำสินค้าทั้งหมดไว้ เมื่อพ่อค้าขึ้นบรื้อยคนของเมืองพาราณสีมาขอซื้อสินค้า เขาจึงขายสินค้านั้นให้ไป ได้กำไรทันที ๒๐๐,๐๐๐ กหาปณะ ชายหนุ่มมีฐานะร่ำรวยขึ้นทันตาเห็น สมดังคำพยากรณ์ของจุลลกเศรษฐีภายในเวลา ๔ เดือนเท่านั้น เขาได้ไปขอขอบคุณท่านเศรษฐี ท่านเศรษฐีเห็นความดี จึงยกลูกสาวให้พร้อมกับมอบทรัพย์สมบัติให้ครอบครอง และได้ตำแหน่งเศรษฐีสืบต่อมา

เรื่องราวของจุลลกเศรษฐีผู้นี้ ได้ปรากฏเป็นแบบอย่างของคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตในการใช้ปฏิภาณไหวพริบสร้างฐานะจากจุดต่ำสุด ไต่ระดับขึ้นจนเป็นเศรษฐี ได้สะท้อนมุมมองหลายแง่ให้กับผู้ต้องการสร้างฐานะเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีและความสะดวกสบายในการจับจ่ายใช้สอยอันเป็นความสุขจากการมีทรัพย์ของผู้ครองเรือน โดยเบื้องต้นต้องลงมือทำทันทีที่มีโอกาสโดยไม่เป็นคนเลื่องงาน ยอมรับปรับตัวปรับใจที่จะรับฟังคำแนะนำสั่งสอนจากผู้อื่น เรียนรู้สูงส่งไม่เกียจคร้าน ใช้ความรู้ความสามารถทำงานให้ดีที่สุด แม้อาจจะมิใช่อุบัติผลาดก็ถือเอาเป็นบทเรียนนำไปปรับปรุงแก้ไขทำให้ดีขึ้นครั้งต่อ ๆ ไป

จุดเน้นในการดำเนินชีวิตของคนยุคนี้นี้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุทธธรรมเกี่ยวพันจิตไว้ เพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปในทิศทางแห่งความดี ความงาม และความสุกใสที่แท้จริงอย่างยั่งยืน โดยทั่วไปแล้วที่มนุษย์ยังประสบกับปัญหา เพราะเพียรพยายามไปโดยไม่รู้ไม่เข้าใจ ทำไปแบบมืดบอด เลยกลับ

กลายเป็นการลงทุนที่สูญเปล่า เกิดความท้อแท้ต่อสิ่งที่ทำนั้นไปในที่สุด ดังนั้น เพื่อช่วยให้ชีวิตดำเนินไปในโลกไร้พรมแดนนี้อย่างราบรื่น ไร้ปัญหา เป็นไปด้วยความสงบสุขและดีงาม จึงต้องหันมาพัฒนามิติภายใน คือ ความรู้สึนึกคิดที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม อันเป็นตัวจุดประกายส่องทางชีวิตให้ดำเนินไปบนเส้นทางแห่งความดีความงามอย่างแท้จริง

เรื่องราวเชิงบุคลาธิษฐานที่แล้ว ให้แง่คิดสะท้อนชีวิตที่เกิดมาพร้อมกับต้นทุนที่ต่ำ แต่ด้วยความเพียรพยายามในสิ่งที่กำลังทำ ทำให้สำเร็จและทำให้ลูกดี สำนึกกรึกต่อตนเองบุคคลอื่นและการงานย่อมพลิกผันชีวิตให้ข้ามฝั่งจากไม่มีอะไรสู่ความมีอะไรได้ แต่ในมุมมองที่กลับกัน มีหลาย ๆ คนที่ไม่รู้คุณค่าของสิ่งที่ตนมี หลงเพลิดเพลินไปตามจิตสำนึกต่ำ ๆ ทำให้ผลที่ตามมา กว่าที่จะรู้ก็สายเกินแก้ แก้ไขได้ยากหรือไม่ได้อะเสียเลยก็มี อุทาหรณ์วิกฤติชีวิตในเรื่องนี้มีอยู่ว่า

ในสมัยพุทธกาล มีเศรษฐีคนหนึ่ง ร่ำรวยทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ ในครอบครัวมีสมาชิกเพียง ๓ คน คือ พ่อ แม่ และลูกชาย เขาทำมาหากิน ขยัน อดทน และอดออม ได้ทรัพย์สินมากก็เก็บอย่างเดียว ไม่สนใจทำบุญทำทาน ไม่สนใจหลักธรรมคำสอน เพราะคิดว่าฉันทรวยแล้ว ฉันทไม่เดือดร้อนแล้ว อย่างอื่นไม่สน แต่ก็ยังดีที่เศรษฐีสองชั่ววัยสามารถครองทรัพย์สินครองชีวิตอันทรียอยู่มาได้ด้วยความขยัน อดทน และอดออมมัยยี่สามนาน ครั้นสองสามีภรรยาตายไป ทรัพย์มรดกทั้งหมดนั้นก็ตกเป็นของลูกชาย ด้วยความที่ลูกชายเป็นคนโง่ต่ำ ขอบกิน ขอบ เที่ยวสนุกสนานเพลิดเพลินเหมือนเด็กวัยรุ่นสมัยนี้ เมื่อตอนที่พ่อแม่ของเขายังมีชีวิตอยู่ก็ยังพอช่วย แนะนำห้ามปราม พร่ำสอนการใช้ทรัพย์ไม่ให้หมดเปลืองเสียหายได้

หลังจากที่พ่อแม่ของเขาเสียชีวิตไปหมดไม่มีใครคอยห้ามปราม จิตใจที่โง่ต่ำมันก็ยังซ้าหนัก ชอบคบหมู่พวกนักเลงเหล้า นักเลงการพนัน นักเลงหญิง นักเลงหัวไม้คบแต่คนชั่วคนเลวมาเป็นหมู่เป็นพวก ก็ปล่อยให้บ้านที่เคยเป็นธนาคารเก็บออมทรัพย์ กลับกกลายเป็นบ่อนมั่วสุมนักเลงอบายมุขทั้งวันทั้งคืน เปิดอิสระ เพราะเจ้าบ้านไม่มีหัวใจ เมาสลบสลทั้งวันทั้งคืน คนที่แหกกันมาก ๆ ก็ได้รับความสนุกสนานเสพสุขสนุกสนาน พอตอนจะกลับบ้าน เขาอยากได้อะไรก็ขนไปตามต้องการ ทรัพย์สินเงินทองข้าวของเครื่องใช้ก็ค่อยสูญสลายไปทุกวัน ๆ

จากวันเป็นเดือน จากเดือนเป็นปี จากหนึ่งปีเป็น ๑๐ ปี ๒๐ ปี ก็ไม่มีอะไรเหลือ ผลที่สุดบ้านก็ขายทิ้ง ที่ไร่ ที่สวน ที่นา ก็ถูกทยอยขายเลหลังไปหมด หนักเข้าไม่มีแม้กระทั่งบ้านจะซุกหัวนอน ชาวก็ต้องขอทานชาวบ้านเขากิน ไร้ญาติขาดมิตร ผิดกับเมื่อก่อนที่มีทรัพย์สินเงินทองล้นฟ้าล้นแผ่นดิน วิกฤติการณ์ที่เกิดขึ้น ก็เพราะหลวมตัวโง่ต่ำไปเล่นกับไฟบรรลัยกัลป์ คือ อบายมุข จึงได้ประสบกับความหายนะ หนักเข้าหมดปัญญาหาทางแก้ไขวิกฤติชีวิตครั้งนี้ไม่ได้ก็จึงต้องชวนเขาเข้าไปอาศัยวัดอยู่ ซึ่งเมื่อก่อนลูกชายคนนี้เป็นคนเกลียดพระ ไม่ยอมเข้าวัด พอหมดปัญญาหมดหนทางเลือกจริงๆ แม้ไม่ยอมเข้าก็ต้องจำยอม เป็นบพเรียนชีวิตที่ทำให้เขาได้สัมผัสสัจจะธรรมอย่างมีรูลิม

วันหนึ่ง พระพุทธรองค์ได้แสดงอาการแยมพระโอษฐ์เป็นเลสนัย ในขณะที่ทอดพระเนตรเห็นทุกคตะเศรษฐีกับเมียเดินขอรับเศษอาหารจากพระสงฆ์ และอาศัยนอนใต้ถุนศาลา พระอานนทจึงถามถึงสาเหตุว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ มีเหตุอันใดที่ทำให้พระองค์แสดงอาการแยมพระโอษฐ์เป็นเลสนัย พระพุทธรองค์จึงทรงแสดงเหตุว่า ชายทุกคตะกับเมียที่มาอาศัยกินเศษอาหารและนอนใต้ถุนศาลา มีใช้ใครอื่นเลย เมื่อก่อนเขาเป็นลูกชายเศรษฐีมีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ ฝ่ายหญิงเป็นลูกสาวเศรษฐีก็มีทรัพย์ถึง ๘๐ โกฏิ เช่นกัน ทั้งสองคนแต่งงานแล้วมีทรัพย์รวมกันถึง ๑๖๐ โกฏิ แต่ทั้งสองมีนิสัยชอบโง่ต่ำ มอมเมาปรนปรีอตัวเองและพวกพ้องบริวารให้หลงใหลติดจมนในเรื่องอบายมุข ชนิดที่ว่าเป็นหนัก ออกไม่ได้ ดิ้นก็ไม่หลุด เหมือนนกติดตัง เหมือนช้างติดหล่ม กาลบัดนี้ ทั้งสองได้สูญสิ้นทุกสิ่งทุกอย่าง ชนิดหมดอาลัยตายอยากใน

ชีวิต ที่พึ่งสุดท้ายคืออาศัยข้าวกันบาตรและมีได้ทุนศาลาเป็นที่ซุกหัวนอน ถ้าตอนที่เขาทั้งสองยังมีทรัพย์อยู่แล้วออกบวช จักได้สำเร็จเป็นพระอรหันต์ แต่ถ้าออกบวชตอนที่ทรัพย์เหลืออยู่กึ่งหนึ่ง ก็จักสำเร็จเป็นอนาคามีทั้งสองคน ถ้าออกบวชตอนที่ทรัพย์เหลืออยู่เศษ ๒ ส่วน ๕ จักได้สำเร็จเป็นพระสกทาคามี ถ้าออกบวชตอนที่ทรัพย์สิ้นยังเหลืออยู่เศษ ๑ ส่วน ๓ ก็จักได้สำเร็จเป็นพระโสดาบัน แต่อันิจา บัดนี้ ทรัพย์สิ้นเงินทองของเธอทั้งสองสูญสลายหมดแล้ว เธอจึงเสื่อมจากมรรคผลนิพพานอย่างน่าเสียดาย^๗

ผู้ที่ปล่อยใจไปตามกระแสฝ่ายต่ำ หันหลังเหินห่างเฉยเฉื่อยต่อหลักธรรมคำสอนพึงสำเหนียกสังวรให้ถ่วงถ่วง เศรษฐีทุกคตะคนนี้ ถ้าไม่ถึงขั้นตกยาจกจริง ๆ แก้ก็คงไม่เข้าวัด เพราะคนบาบนั้นมันไม่ชอบพระ ไม่อยากเข้าวัด เพราะพระสอนขัดกันกับที่เขาทำอยู่ จึงมักทำตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อหลักธรรมคำสอน ถ้าหันหลังเหินห่างเฉยเฉื่อยต่อหลักธรรมคำสอนแล้วจิตจะไหลลี้วลงสู่ที่ต่ำเหมือนน้ำตกลงจากที่สูง โบราณเตือนอยู่เสมอว่า โจรปล้น ๑๐ ครั้งก็ฉิบหายไม่สู้ไฟไหม้เพียงครั้งเดียว เพราะโจรจะปล้นเอาเฉพาะของที่มิค่าเท่า นั้น หากเทียบกับไฟไหม้ แม้กระทั่งซากกระเบื้องต้ำน้ำพริกก็ไม่เหลือ เพราะไฟไหม้ ๑๐ ครั้ง ฉิบหายไม่สู้ไฟนั้นเข้าสิ่ง จึงอย่าเผลอหลงเข้าไปในวงจรอุบาทว์นี้อย่างเด็ดขาด บุคลาธิษฐานธรรมที่พระพุทธเจ้าได้ทรงยกมาแสดงไขนี้ ผากเป็นแง่คิดว่า ทำไมสูญสิ้นทรัพย์สิ้นเงินทองแล้ว จึงโชคร้ายเสื่อมจากมรรคผลนิพพานอีก ก็เพราะทรงสอนไว้เองว่า มิให้ยึดมั่นถือมั่น มิให้ยึดอะไรแม้แต่อดีตภาพร่างกาย จะกล่าวไปไปถึงทรัพย์สิ้นเงินทองที่เราจะต้องยึดเอามาเป็นสาระในการดำเนินชีวิตบนเส้นทางอันประเสริฐสุดเล่า

ปได้้อย่างมีความสุขอย่างยั่งยืนนั้นชีวิตจะเจริญงอกงามและดำเนินไป เจ้าของชีวิตต้องมีความมุ่งมั่นชวนชวนที่สร้างองค์ประกอบทางดีงามทุกมิติไว้เป็นทุนชีวิตของตนเองก่อนใครอื่นอย่างมีแบบแผน มองสรรพสิ่งทั้งหลายอย่างเข้าใจจริง ถูกต้อง และเป็นธรรม ดังที่พระสารีบุตรเถระให้แง่คิดแก่สามเณรน้อยรูปหนึ่งด้วยอุปมาอุปไมยง่าย ๆ ไว้ในอรรถกถาธรรมบทว่า ขาวนาไขน้ำเข้านา ข่างครดัดลูกศร ข่างไม้ถากไม้ บัณชิตฝึกตน เป็นคำพูดง่าย ๆ แต่ลึกซึ้ง ทำให้สามเณรน้อยนำเอาไปคิดเปรียบเทียบกับ ขาวนา ข่างคร ข่างไม้ ยังสามารถดัดแปลงสิ่งที่ไม่มีชีวิตให้เป็นประโยชน์ได้ โฉนบบัณชิตจะฝึกตนให้สำเร็จประโยชน์เช่นนั้นไม่ได้เล่า เมื่อได้ข้อเปรียบเทียบเช่นนี้ จึงได้ฝึกฝนตนจนบรรลุพระอรหันต์ แ่งคิดเพียงนี้ทำให้สามเณรน้อยไม่ต้องกลับมาเวียนว่ายตายเกิด ข้ามพ้นสังสารวัฏไปได้ด้วยบารมีธรรมที่ตนอบรมสั่งสมมาอย่างเต็มเปี่ยม อีกทั้งได้พระเถระ เป็นกัลยาณมิตรชี้ทิศทางสว่างให้ชีวิตของสามเณรน้อยนั้น ผู้ปรารถนาชีวิตที่ประเสริฐสูงสุดดีงาม ก็ไม่เหลือวิสัยที่สามเณรน้อยจะทำได้ดั่งเดียวกัน ทั้งนี้ ต้องย้อนกลับมาพิจารณาไตร่ตรอง ๆ ตัวของเราเสียก่อนว่า ในแง่ของการที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์แล้วใช้ชีวิตประจำวันบนโลกใบนี้ ผ่านพบสภาพอุปสรรคมานับประการ เราประเมินคุณค่าคุณภาพการใช้ชีวิตได้ดีเพียงใด ในแง่ของการอบรมสั่งสมบุญกุศลความดีบารมี ตามแบบอย่างรอยทางปฏิบัติของปูชนียบุคคล กัลยาณชน หรืออริยชนนั้น ถึงเวลาสูงอมเพียงพอกเท่ากับที่ท่านเหล่านั้นสร้างสมเพิ่มพูนไว้จนบรรลุเป้าหมายแล้วหรือยัง แ่งคิดเพียงนี้ หากรู้ตัวตนของเราดีก็จะช่วยสร้างมุมมองชีวิตของผู้นั้นให้เกิดความดีงามตามมาเป็นส่วนสำคัญของ “แง่งามแห่งชีวิต” ได้ในที่สุด

^๗ มูลนิธิภูมิโลกิกขุ. ธรรมบทและอัมมปัทฏฐกถา ภาค 5. พิมพ์ครั้งที่ 3. (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิโลกิกขุ, ๒๕๕๖), หน้า ๒๖๙-๒๗๔..

เอกสารอ้างอิง

๑. ภาษาไทย

ไพฑูริย์ วัฒนศิริธรรม และสังคม สัจจร. (๒๕๔๓). *สำนึกไทยที่พึงปรารถนา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
เดือนตุลา.

อภิญวัฒน์ โพธิ์सान. *สุขวิถี มนุษย์ ชีวิต ความสุข*. พิมพ์ครั้งที่ ๔ มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์,
๒๕๕๔.

_____. *ศึกษาชีวิต สื่อแนวคิด สะท้อนปัญญา*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. มหาสารคาม : อภิชาติการพิมพ์,
๒๕๕๕.

สมิทธิพล เนตรนิมิต. *บาลีศึกษาในอรรถกถาธรรมบท*. กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอมี เอ็นเตอร์ไพรส์
จำกัด, ๒๕๕๖.

พระธรรมโมลี. *งานวิจัยศึกษาเชิงวิเคราะห์พระคาถาธรรมบท*, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์พิทักษ์
อักษร, ๒๕๕๔.

พระมหาสังเว ยมมเนตติโก. *แต่งตามธรรมบท*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ประติพัทธ์, ๒๕๓๕.

สุภาพรรณบางช้าง. *ประวัติวรรณคดีบาลีในอินเดียและลังกา*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๖.

มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ. *ธรรมบทและอัมมปทัฏฐกถา ภาค ๕*. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ, ๒๕๕๖.

๒. ภาษาอังกฤษ

S. Radhakrishnan ed, *The Dhammapada*, (Delli : Oxford University, Press, 1996), p. 2.